

Asia: VN/28915/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi jokamiehenoikeuden nojalla luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lapin ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa ja toteaa seuraavaa:

Luonnontuoteala Suomessa on kasvussa ja luonnontuotteille on myös kasvavaa kansainvälistä kysyntää. On tärkeää, että Suomessa toimivilla luonnontuotealan yrityksillä on hyvä kilpailukyky muihin maihin verrattuna ja että kerääjien asema voisi jatkossa parantaa myös suomalaisten yritysten kilpailuasemaa sekä taata yrityksille pitkäjänteiset toimintamahdollisuudet. Yhtenä alan ongelmana on ollut se, että toiminta on yritysten näkökulmasta katsoen lyhytjänteistä ja kerääjien saatavuus voi varmistua vasta keruukauden kynnyksellä. Koska alaan liittyy myös monia muita epävarmuustekijöitä (satotilanne ja maailmanmarkkinat), alan toimintaedellytyksiä varmistaisi se, että vahvistetaan kerääjien lähtömaiden viranomaisten luottamusta suomalaisten toimintatapaan ja siihen, että kerääjiä kohdellaan oikeudenmukaisesti ja hyvin riippumatta kutsujatahosta. Mikäli poimijoita kutsutaan jatkossa myös täysin uusista kumppanimaista, olisi jo alussa pyrittävä saamaan suorat ja luottamukselliset yhteydet maan viranomaisiin sekä kertomaan suomalaisten toimintatavoista ja keinoista estää ihmiskauppaa.

Suomessa kutsumenettelyyn ja ulkomaalaispoimijoihin kohdistunut kritiikki on liittynyt usein poimijoiden kohteluun, heidän ottamaansa kohtuuttomaan riskiin, majoitusolosuhteisiin tai esimerkiksi ympäristön roskaamiseen. Uusi laki vähentäisi ainakin osin tätä kritiikkiä ja osoittaisi, että kritiikki on huomioitu. Samalla laki edesauttaisi sitä, että hyviä toimintatapoja noudattavilla yrityksillä olisi parempi työrauha. Hyvin organisoitu ja ohjattu poimijatoiminta aiheuttaa hyvin harvoin näkyvää haittaa ympäristölle, koska kyseessä on lyhytaikainen oleskelu alueella ja tutkimuksin on osoitettu, että kasvustot toipuvat nopeasti haravapoiminnan jäljiltä. Tosiasia on, että Suomessa kasvavien marjojen sadosta kerätään edelleen talteen vain murto-osa ja vaikka kotimaisetkin poimijat ovat aktivoituneet, satoa kerätään pääosin omaan tai lähipiiriin tarpeisiin eikä se riitä teollisuuden tarpeisiin.

Luonnontuotealalla käytössä oleva poiminnan aiesopimusmenettely on ollut hyvä ja onnistunut, sillä useimmat alan vakituiset toimijat noudattavat sitä hyvin. Se on kuitenkin ollut riittämätön tilanteissa, jolloin jokin menee vikaan. Sopimuksen rikkominen ei ole aiheuttanut suoraa sanktiota, jolla voitaisiin puuttua väärinkäytöksiin tai selviin puutteisiin. Tämän takia nyt valmistelussa oleva laki on erittäin tervetullut ja parantaa merkittävästi ulkomaalaispoimijoiden, mutta myös alalla jo hyvien toimintatapojen puitteissa toimivien yritysten asemaa.

Hyvää esitetystä laissa on myös se, että kerääjiltä ei saa periä maksua rekrytoinnista ja kielto ulottuu ulkomaille saakka. Käytännössä tämän valvominen voi olla hankalaa: yritysten ennakkoinformoinnilla ja kerääjien kauden aikaisella informoinnilla on tärkeä asema torjuttaessa tämän kohdan rikkomuksia. Olisi tärkeää saada rekrytointiin läpinäkyvät ja luotettavat menettelyt, koska Ruotsin esimerkki osoittaa, että ketjuun tulee helposti välikäsiä, joita on vaikea valvoa. Myös kohtuuttomien veloituskiellon poimijalle tarjottavista muista palveluista on paikallaan ja uuden lain nojalla voidaan näin ollen puuttua tapauksiin, joissa palvelu ei selvästikään vastaa siitä pyydettyä hintaa.

Luonnontuotealalla tulee lähes vuosittain esiin tapauksia, joissa on ns. villejä poimijoita, jotka ovat tulleet maahan ilman ennalta määriteltyä ostoyritystä. Näitä poimijoita on houkuteltu ja välitetty Suomeen valheellisilla lupauksilla varsinkin EU-alueelta tai maista, joista ei tarvita erillistä viisumia. Poimijoiden olosuhteiden ja oikeusturvan varmistamiseksi pitäisi tavalla tai toisella pystyä puuttumaan väärinkäytöksiin myös tapauksissa, joissa joku vastuuttomasti kutsuu tai houkuttelee poimijoita maahan ilman, että olisi etukäteen tiedossa ostajaa tai edes majoitusta. Lakia pitäisi siis pystyä soveltamaan myös pelkästään kutsujaan, vaikka kyseessä olisi tapaus, jossa kutsuja antaa poimijoiden ymmärtää ostajia kyllä löytyvän. Tällaisissa tapauksissa voi olla vaikeaa löytää tai nimetä sellaista vakituista ostajatahoa, jota voisi asettaa vastuuseen eikä se ole edes tarkoituksenmukaista. Kun kyse on tapauksista, joissa ei edellytetä viisumia, yritysten selvittäminen ennalta ei onnistu eikä ole tiedossa, minkälaisella budjetilla ne kulloinkin toimivat - usein kyse voi olla vain rahastamisesta välittämällä poimijaryhmiä eri puolille Suomea. Jos tällaiseen poimijoiden kutsumiseen voidaan soveltaa jotain muuta lainkohtaa, sitä ei ole siinä tapauksessa tarpeen huomioida tässä.

Ristioja Anne
Lapin ELY